SVERIGES RIKSDAG

Motion till riksdagen 2026/27:2672

av Hanna Schölander m.fl. (L)

En stärkt LSS-lagstiftning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en ny LSS-reform som återupprättar lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade som en frihets- och rättighetsreform och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att staten ska vara ensam huvudman för den personliga assistansen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att assistansersättningen ska höjas och indexeras för att följa den faktiska kostnadsutvecklingen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att behovsbedömningen för personlig assistans ska utgå från den enskildes samlade behov samt att minutstyrningen ska upphöra och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bredda definitionen av grundläggande behov inom personlig assistans till att omfatta all personlig hygien, av- och påklädning samt hela måltidssituationen och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka rätten till ledsagning, kontaktperson och andra LSS-insatser för att garantera delaktighet i samhällslivet och motverka kommunala skillnader och tillkännager detta för regeringen.

7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta en särskild LSS-inspektion för att stärka tillsynen, rättssäkerheten och kvaliteten samt motverka välfärdskriminalitet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stoppa retroaktiva återkrav när uppsåt saknas, stärka skyddet för enskilda i god tro och förbättra möjligheten till inhibition vid överklagande och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att personer med dövblindhet omfattas av LSS och får det stöd som krävs för ett självständigt liv och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda ett avskaffande av den övre åldersgränsen för att beviljas personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa omprövningar och tidsbegränsade beslut inom LSS och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka den enskildes möjligheter till råd, stöd och juridisk hjälp för att tillvarata sina rättigheter enligt LSS och vid prövning av personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Frihet är att kunna bestämma över sitt eget liv. Att kunna välja var och med vem man vill bo, utbilda sig, arbeta och delta i samhällslivet på sina egna villkor. För oss liberaler är frihet inte förbehållen den som klarar sig utan stöd från andra. Tvärtom är det samhällets uppgift att undanröja de hinder som begränsar människors självbestämmande. Det är denna övertygelse som ligger till grund för lagen om stöd och service till vissa funktionsvarierade: LSS.

LSS, är en rättighetslagstiftning som dåvarande Folkpartiet drev igenom med syfte att främja jämlikhet i levnadsvillkor och full delaktighet i samhället. Verksamhet enligt lagen ska grundas på respekt för den enskildes självbestämmande och integritet och den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor.

LSS har haft en stor betydelse för möjligheten för personer med omfattande funktionsnedsättningar att leva självständigt och delta i samhällslivet. Samtidigt finns det idag tydliga problem med såväl lagens tillämpning som statens styrning och tillsyn.

Riksrevisionen konstaterade i sin granskning LSS - ett kommunalt uppdrag under statens styrning och kontroll (RiR 2026:6) att statens regelgivning, stöd och tillsyn av kommunernas myndighetsutövning enligt LSS inte har varit effektiva. Granskningen visar att det är vanligt med brister i handläggningen av LSS-ärenden och att kommunerna tolkar och tillämpar lagen olika. Riksrevisionen konstaterar att följden är att tillgången till stöd delvis styrs av var i landet man bor. Myndigheten rekommenderar regeringen att ta initiativ till att justera och förtydliga delar av LSS för att skapa större likvärdighet och bättre kvalitet i myndighetsutövningen.

Även FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättingar pekade i sin granskning av Sverige 2024 på betydande skillnader mellan regioner och kommuner i genomförandet av funktionsrättskonventionen och på brister i möjligheterna till rättslig prövning och upprättelse. Det finns därför starka skäl att göra en bredare översyn av LSS.

Liberalerna vill därför genomföra en ny LSS-reform som återupprättar LSS som den frihets- och rättighetsreform som den skapades som.

Ett samlat statligt huvudmannaskap för personlig assistans

Ansvaret för den personliga assistansen är idag delat mellan staten och kommunerna. Försäkringskassan ansvarar för assistansersättningen för personer vars grundläggande behov överstiger 20 timmar per vecka medan kommunerna ansvarar för personer vars behov ligger under denna gräns.

Det delade huvudmannaskapet innebär att samma insats administreras av olika huvudmän och att den enskilde kan behöva förhålla sig till olika regelverk, bedömningsprocesser och organisationer.

I betänkandet Ett statligt huvudmannaskap för personlig assistans - Ökad likvärdighet, långsiktighet och kvalitet (SOU: 2023:9) föreslog utredningen att staten genom Försäkringskassan ska få ett samlat ansvar för beslut om finansiering av personlig assistans. Ett av syftena var att skapa en mer enhetlig ordning och minska skillnaderna mellan kommunerna.

För den enskilde bör ansvarsfördelningen vara tydlig och förutsägbar. Rätten till assistans ska inte påverkas av vilken kommun man bor i eller av ansvarsfördelningen mellan staten och kommunen.

Liberalerna anser därför att staten ska vara ensam huvudman för den personliga assistansen.

En långsiktigt hållbar assistansersättning

Assistansersättningen lämnas i normalfallet som ett schablonbelopp per assistanstimme. Ersättningen ska täcka kostnader för att utföra assistansen, däribland löner, lönebikostnader, obekväm arbetstid, administration och andra kostnader som följer av uppdraget.

Försäkringskassan konstaterade i en skrivelse till regeringen i december 2025 att schablonbeloppet är avsett att täcka samtliga kostnader för assistansen. Myndigheten pekade samtidigt på oklarheter i regelverket kring det högre timbeloppet och på svårigheter att bedöma vilka kostnader som ska anses motivera en högre ersättning.

Personlig assistans är en personalintensiv verksamhet. Om ersättningen inte följer kostnadsutvecklingen riskerar utrymmet för löner, kompetensutveckling, arbetsledning och kvalitet successivt att minska.

Ersättningen behöver därför utformas så att den ger långsiktiga stabila förutsättningar för såväl den assistansberättigade som seriösa assistansanordnare och arbetsgivare.

Liberalerna vill höja assistansersättningen och därefter indexera den så att den bättre följer den faktiska kostnadsutvecklingen.

Behovsbedömningen ska utgå från hela människans behov

Bedömningen av rätten till personlig assistans är avgörande för den enskildes möjlighet att få stöd. Det är därför viktigt att bedömningarna är transparenta, förutsägbara och möjliga att förstå. Under senare år har lagstiftningen ändrats i syfte att stärka rätten till personlig assistans. ISF utvärdering från 2025 visar att fler personer har beviljats assistansersättningen efter 2023 års reform, men att ökningen har varit mindre än förväntat. ISF konstaterar även att kraven för att beviljas assistanstid för de nya grundläggande behoven är höga.

Det finns samtidigt ett principiellt problem med behovsbedömningar där människors hjälpbehov bryts ned i mycket små tidsenheter. En alltför detaljerad minutstyrning riskerar att leda till att helheten i den enskildes livssituation går förlorad.

Även definitionen av grundläggande behov behöver breddas för att spegla människors faktiska hjälpbehov. Idag riskerar snäva avgränsningar att splittra upp sammanhängande hjälpinsatser i enskilda moment. Därför bör all personlig hygien, hela av- och påklädningen samt hela måltidssituationen omfattas av de grundläggande behov.

En annan viktig del av rättssäkerheten är att beslut om personlig assistans grundas på väl underbyggda bedömningar av den enskildes funktionsförmåga och hjälpbehov. En

oförändrad funktionsnedsättning ska inte kunna leda till minskad assistans enbart till följd av en administrativ bedömning. Beslut om att minska eller dra in på assistans måste vila på dokumenterade förändringar i den enskildes hjälpbehov. Om beslutet grundas på att funktionsförmågan har förändrats ska det finnas ett medicinskt evidensunderlag som styrker detta. Bedömningen ska göras med relevant medicinsk sakkunskap och inte enbart utifrån administrativa överväganden.

Liberalerna vill därför att behovsbedömningar ska utgå från den enskildes samlade behov och den faktiska situation där stödet ska ges.

Stärk ledsagning och kontaktperson

Personlig assistans är en central del av LSS, men lagen omfattar även andra insatser som är avgörande för självständighet, delaktighet och en meningsfull fritid. Dit hör bland annat ledsagarservice och kontaktperson.

Socialstyrelsens lägesrapport 2025 visade att färre personer fick ledsagning och kontaktperson jämfört med tidigare år. Samtidigt visar Riksrevisionens granskning från 2026 att kommunernas tillämpning av LSS skiljer sig åt och att tillgången till stöd fortfarande kan påverkas av var i landet en person bor.

Även FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning har uppmärksammat brister i tillgången till ledsagning och rekommenderat Sverige att stärka stödet för personlig mobilitet.

Liberalerna anser därför att rätten till ledsagning, kontaktperson och andra LSS-insatser behöver stärkas. Stödet ska utgå från den enskildes behov och inte vara beroende av bostadsort. Individuella bedömningar ska alltid göras, men skillnader i stöd ska förklaras av olika behov, inte av kommungränser.

En särskild LSS-inspektion

En rättighetslagstiftning förutsätter en effektiv tillsyn av både myndighetsutövningen och de verksamheter som utför insatserna.

Riksrevisionens granskning 2026 visar att IVO under senare år endast i begränsad omfattning har granskat kommunernas tillämpning av LSS. En starkare statlig tillsyn skulle bidra till att upptäcka och åtgärda brister samt stärka rättssäkerheten.

Samtidigt finns dokumenterade kvalitetsproblem inom delar av LSS-verksamheten. IVO:s tillsyn av LSS-boenden för barn och unga 2025 visade brister i drygt en tredjedel av de granskade verksamheterna, bland annat när det gäller dokumentation, bemanning och avvikelsehantering.

Tillsynen behöver också bidra till att motverka välfärdskriminalitet. För Liberalerna är detta ingen motsättning. Ett rättssäkert system ska både värna den enskildes rätt till stöd och förhindra att oseriösa eller kriminella aktörer missbrukar systemet.

Liberalerna vill därför inrätta en särskild LSS-inspektion med uppdrag att stärka tillsynen, rättssäkerheten och kvaliteten samt motverka välfärdskriminalitet.

Rättssäkra regler om återkrav

Felaktiga utbetalningar ska motverkas och medel som betalats ut på felaktiga grunder ska kunna återkrävas när förutsättningarna för det är uppfyllda. Samtidigt måste regelverket skilja mellan medvetet missbruk och situationer där en enskild i god tro har förlitat sig på ett beslut från en myndighet.

När ett återkrav avser personlig assistans kan beloppen bli betydande och få mycket stora ekonomiska konsekvenser. Det ställer höga krav på rättssäkerhet, proportionalitet och möjligheten för den enskilde att få ett beslut prövat innan det får långtgående konsekvenser.

Liberalernas landsmöte 2025 ställde sig positivt till att retroaktiva återkrav inom LSS stoppas när det inte funnits uppsåt att vilseleda eller fuska med ersättningar.

Liberalerna anser därför att orimliga retroaktiva återkrav mot enskilda som varit i god tro ska stoppas. Möjligheten till inhibition under en överklagandeprocess behöver också stärkas så att ett omtvistat beslut, när det finns skäl för det, kan vila i avvaktan på domstolens prövning.

Stärk LSS för personer med dövblindhet

Dövblindhet innebär en kombinerad syn- och hörselnedsättning och kan medföra omfattande svårigheter när det gäller kommunikation, informationsinhämtning, orientering och möjligheten att delta självständigt i samhällslivet.

Nationellt kunskapscenter för dövblindfrågor har uppmärksammat svårigheter för personer med förvärvad dövblindhet att omfattas av LSS, särskilt när det gäller bedömningen av tillhörighet till lagens tredje personkrets.

För personer med dövblindhet måste stödbehovet bedömas utifrån konsekvenserna av den kombinerade syn- och hörselnedsättningen. Det är inte tillräckligt att bedöma synnedsättningen och hörselnedsättningen var för sig om kombinationen innebär betydligt större begränsningar för den enskilde.

Liberalerna vill säkerställa att personer med dövblindhet som har sådana omfattande och varaktiga behov som LSS är avsedd för får tillgång till individuellt utformade insatser och det stöd som krävs för att kunna leva ett självständigt liv.

Se över åldersgränsen för personlig assistans

Möjligheten att för första gången beviljas assistansersättning är begränsad av en övre åldersgräns. Från 2026 är denna kopplad till riktåldern för pension. Den som redan har personlig assistans kan behålla stödet efter åldersgränsen, men möjligheterna att få fler assistanstimmar eller nybeviljas assistans är begränsade.

FN kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning kritiserade 2024 Sveriges åldersgräns och rekommenderade att personer med funktionsnedsättning även efter den då gällande åldersgränsen skulle kunna få tillgång till individualiserad personlig assistans.

Åldersgränsen innebär att två personer med i huvudsak samma funktionsnedsättning och samma hjälpbehov kan få tillgång till olika stöd beroende på när i livet behovet uppstår.

Samtidigt skulle ett avskaffande av åldersgränsen påverka gränsdragningen mellan LSS, assistansersättning och äldreomsorg. De rättsliga, ekonomiska och organisatoriska konsekvenserna behöver därför analyseras noggrant.

Liberalerna vill därför utreda ett avskaffande av den övre åldersgränsen för att beviljas personlig assistans.

Färre omprövningar och tidsbegränsade beslut

För den som lever med en varaktig funktionsnedsättning är stabilitet och förutsebarhet i stödet en central rättssäkerhetsfråga. Återkommande fullständiga omprövningar kan skapa stor osäkerhet, särskilt när behoven i allt väsentligt är oförändrade. LSS ska ge trygghet, inte osäkerhet. Den som beviljats stöd ska kunna planera sitt liv utan oro för att förlora insatser som är avgörande för självbestämmande och självständighet. Det gäller alla insatser enligt LSS, inte enbart personlig assistans.

Ett närliggande problem är att kommuner återkommande överklagar enskildas rätt till stöd. Kommuner måste kunna få principiellt viktiga frågor prövade, men när rättsläget är fastställt ska den enskilde inte tvingas försvara samma rättigheter i process efter process. Om förutsättningarna är oförändrade ska stödet också bestå.

Samtidigt måste myndigheterna kunna följa upp att en insats fortfarande motsvarar den enskildes behov och kunna ändra beslut när förhållandena faktiskt förändras.

Den statliga utredning om personlig assistans som tillsattes 2025 har bland annat fått i uppdrag att analysera en ny ordning för uppföljning av redan beviljad assistansersättning. Syftet är både att göra systemet mer motståndskraftigt mot felaktigheter och att öka förutsebarheten för den assistansberättigade.

Utgångspunkten bör vara att varaktiga behov också ska kunna ligga till grund för långsiktiga beslut. När den enskildes förhållanden förändras bör prövningen så långt som möjligt koncentreras till den faktiska förändringen i stället för att hela rätten till stöd rutinmässigt omprövas från början.

Liberalerna vill därför begränsa återkommande omprövningar och tidsbegränsade beslut inom hela LSS till situationer där den enskildes behov faktiskt har förändrats. När rättsläget redan är klarlagt ska inte samma frågor behöva prövas gång på gång. Den som har rätt till stöd ska kunna känna trygghet i att stödet består.

Stärk den enskildes möjligheter att tillvarata sina rättigheter

LSS är en rättighetslagstiftning, men en rättighet får begränsad betydelse om den enskilde saknar reella möjligheter att hävda den.

Riksrevisionens granskning från 2026 visar att det förekommer brister i kommunernas handläggning av LSS-ärenden. Riksrevisionen pekar bland annat på skillnader i kommunernas handläggning och tillämpning och bedömer att statens styrning och kontroll inte har varit tillräckligt effektiv för att säkerställa en likvärdig myndighetsutövning.

FN kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning pekade 2024 också på brister när det gäller tillgången till effektiva rättsmedel och möjligheten till upprättelse för personer med funktionsnedsättning.

Frågan om enskildas möjligheter att bära kostnaderna för juridiskt biträde har samtidigt fått ökad aktualitet. I betänkandet Rättssäkerhetens pris (SOU 2025:111) behandlas frågan om ersättning för rättegångskostnader i allmän förvaltningsdomstol. Frågan är särskilt relevant i mål där en enskild står mot det offentliga och där utgången kan få mycket stora konsekvenser för den enskildes liv.

För den som överklagar ett beslut om personlig assistans eller en annan central LSS-insats kan utgången vara avgörande för möjligheten att klara vardagen och leva självständigt. Den enskildes möjligheter att tillvarata sina rättigheter får inte vara beroende av ekonomiska resurser eller juridiska förkunskaper.

Liberalerna vill därför stärka möjligheten för den enskilde att få råd, stöd och juridisk hjälp för att tillvarata sina rättigheter enligt LSS och vid prövning av personlig assistans.

Hanna Schölander (L)

Lina Nordquist (L) *Pär Gustafsson (L)*

Roger Haddad (L) *Joar Forssell (L)*

Camilla Mårtensen (L)